

**AZ OKTATÁSI FELTÉTELEKHEZ KÖTÖTT JÓLÉTI
TRANSZFEREK MŰKÖDÉSÉNEK EGYES EURÓPAI
TAPASZTALATAI**

Doktori (PhD) disszertáció tézisei

Szerző: Temesváry Zsolt

Konzulens: Dr. Medgyesi Márton, Ph.D.

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Társadalomtudományi Kar

Szociológia Doktori Iskola

Szociálpolitika Doktori Program

Budapest, 2015.

I. A kutatás előzményei és a problémafelvetés

A korai iskolaelhagyás, a képzetlen fiatalok tömeges munkanélkülisége és az ebből adódó szociális feszültségek mindennapi problémát jelentenek nemcsak a fejlődő, de a fejlett világ országaiban is. Az elmúlt néhány évtized kedvezőtlen demográfiai és gazdasági folyamatai pedig csak tovább súlyosbítják a helyzetet. Jelenleg minden tizedik (11,9%) fiatal hagyja el középiskolai bizonyítvány nélkül az oktatási rendszert az EU-ban. Egyes országokban (pl. Spanyolország és Portugália) ez az arány akár a 20-25 százalékot is eléri. Noha a magas és közepes jövedelmű országok csaknem mindegyikében ingyenes az alap- és középfokú oktatás, legalább a középiskola befejezéséig, és elméletben minden állampolgárnak joga van benne részt venni, mégis a gyermekek és fiatalok tömegei ragadnak az iskolák falain kívül.

Az oktatási rendszer idő előtti elhagyása már önmagában is problémát jelent, hiszen a gyermek számos ismerettel és élménnyel lesz szegényebb, kikerül az iskolai kortárs csoport világából és a pedagógusok látóköréből. A probléma igazi, nemcsak emocionális, hanem gazdasági súlya azonban a következményekben keresendő. A korai iskolaelhagyó 15-34 éves európai fiatalok mindössze harmada tud a munkaerőpiacon elhelyezkedni az iskola elhagyását követő három éven belül, de egyes országokban (pl. Olaszország, Bulgária) csak minden tizedik jelenik meg a dolgozók között. A modern kor tudásközpontú és a szolgáltatási szektorra épülő gazdaságai nem, vagy csak nagyon korlátozott számban tudják az alacsonyan képzett

munkaerőt felszívni. Ha vannak is ilyen állások, ezek általában határozott időre szóló, ideényjellegű, bizonytalan és rosszul fizetett munkahelyeket jelentenek. A folyamat végén az iskolapadból való korai kikerülés egyenes utat jelent a szegénységhez és a társadalmi kirekesztődéshez.

A korai iskolaelhagyás (rövidítve ESL az angol *Early School Leaving* szóból) problémáját az EU is érzekelte és a 2000-es Lisszaboni Szerződésben kiemelt jelentőségű területnek minősítette a lemorzsolódás megakadályozását. Az EU 2020 Stratégia előírja a tagállamok számára az ESL ráta 10 százalék alá csökkentését. A tagállamok nemzeti stratégiáikban és akcióterveikben kapcsolódhatnak a közös célokhoz és meglehetősen nagy szabadságot élveznek abban, hogy saját oktatási és szociálpolitikai hagyományaiknak, a lakosság elvárásainak, az oktatási rendszer adottságainak és gazdasági helyzetüknek megfelelően alakítsák ki a cselekvéshez szükséges eszközök rendszerét. Némely országok ingyenes és mindenki számára elérhető tanácsadó szolgáltatásokkal, információs központokkal, pedagógus továbbképzésekkel és iskolai mentor-programokkal próbálja elejét venni a lemorzsolódásnak (pl. Svédország, Finnország, Németország). Más országok tanulmányi, vagy szociális alapú ösztöndíjakat vezetnek be a veszélyeztetett csoportok számára (pl. Szlovákia, Egyesült Királyság). Néhány EU állam pedig úgy próbálja elejét venni a hiányzásoknak és a korai iskolaelhagyásnak, hogy egyes jóléti támogatások folyósításának feltételeként határozza meg a kötelező iskolai részvételt. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szülő csak akkor kaphatja meg a

támogatást, ha gondoskodik a gyermek iskoláztatásáról. Amennyiben a gyermek többet hiányzik egy bizonyos, jogszabályban előírt mértéknél, a szülőknek szankciókkal kell szembe nézniük, amelyek általában a támogatások felfüggesztését, vagy visszafizetését jelentik.

Az 1993. és 2008. között eltelt másfél évtizedben hat jelenlegi EU tagállam (Belgium, Bulgária, Egyesült Királyság, Magyarország, Románia és Szlovákia) és két EU aspiráns ország (Törökország és Macedónia) kötötte egyes jóléti támogatásait iskoláztatási feltételhez. Az elmúlt években néhány ország már felhagyott az oktatási feltételekkel, mások kisebb szünetet követően visszatértek az FKT-khoz (Magyarország és Románia), vagy tartósan kitartanak mellettük és újabb programok bevezetését fontolgatják (Bulgária, Szlovákia). Az Európai Unió országaiban működő feltételekhez kötött transzferekről meglehetősen kevés információ áll rendelkezésre, mindössze elvétve lehet nemzeti szintű jelentésekkel és a programokkal foglalkozó kutatásokkal találkozni. Az európai programokkal együttesen foglalkozó vizsgálatok száma pedig még ritkább (vö. Friedman et al. 2009, TÁRKI 2012) és a meglévők is többnyire megelégszenek a transzferek leíró jellegű elemzésével.

Ezért volt hiánypótló a TÁRKI 2013-as kutatása, amely négy Unió (Bulgária, Egyesült Királyság, Magyarország és Belgium) tagállam, valamint Törökország FKT programjait vizsgálta. A kutatás két fázisban valósult meg, amelynek első részét egy desk-research vizsgálat adta, második felében pedig a kutatócsoport tagjai

az érintett országokat meglátogatva kormányzati döntéshozókkal, szociális és gyermekvédelmi szakemberekkel és civil szervezetek munkatársaival készítették interjúkat. A vizsgálat tanulsága szerint a transzferek meglehetősen sok tekintetben hasonlítanak egymásra, ami a célokat, a gyakorlat mögötti koncepciókat és döntéshozói elvárásokat illeti, azonban sok tekintetben eltérnek egymástól a megvalósítás során használt eszközök, valamint a programokat befogadó politikai, gazdasági és társadalmi környezet sokszínűsége miatt. Michelle de Sa e Silva (2010:1) mindezt találóan úgy írta le tanulmánya címében, hogy „elméletben egyesülve, módszerekben elválva” (*united in theory, divorced in practice*) próbálják meg a különböző környezetben megvalósuló FKT programok elérni céljaikat. Disszertációm nagymértékben épít azokra a kutatási tapasztalatokra, adatokra és módszerekre, amelyekre a TÁRKI kutatójaként, a 2011 és 2014 között megvalósuló három FKT kutatás során tettem szert.

II. A követett módszertan

Elemzésem eszközéül a Wilhelm Cauer által 1941-ben kidolgozott úgynevezett Black Box (Fekete Doboz) modellt választom, amely alkalmas eszköze társadalompolitikai intézkedések mélyreható elemzésének. A modell akkor használható leginkább, amikor egy politikai döntés kiváltó tényezői (inputok) és következményei (outputok) többé-kevésbé ismertek, a döntés

meghozatalától a policy alkalmazásáig terjedő szakaszt azonban homály fedi. A disszertáció kísérletet tesz ennek az ismeretlen zónának a feltárására, vagyis az FKT-k mögött húzódó döntéshozói motivációk, kormányzati szándékok és elvárások, valamint lakossági attitűdök megértésére.

A vizsgálat során alkalmazott adatgyűjtés alapvetően kétféle gyakorlatra épül. Az egyik a *dokumentumelemzés* módszere, amely során feldolgozom és rendszerezem az oktatási feltételekhez kötött transzferekkel foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalmakat, kormányzati és közösségi programokat, megvalósíthatósági tanulmányokat, valamint a nemzetközi szervezetek ország-jelentéseit és támogatási szerződéseit. A másik választott módszer *kvalitatív interjúk* készítése döntéshozókkal, szociálpolitikai és oktatási szakértőkkel, valamint a civil szektorban dolgozó szakemberekkel.

A disszertáció első felében a feltételekhez kötött transzferek működésével és nemzetközi elterjedésével foglalkozom. Megvizsgálom a jóléti politikák tanulására és átadására vonatkozó egyes elméleteket, csakúgy, mint a nemzetközi szervezetek FKT-k világméretű elterjedésében játszott szerepét. Ebben a megközelítésben az FKT egy globális politikai megoldásként jelenik meg, amely országhatárokat és kontinenseket átvélve alkalmazható bizonyos társadalmi problémák esetén. Igyekszem feltárni azt a folyamatot, amely során az ún. „FKT hullám” (és a mögötte lévő társadalmi beruházás elmélet) az angolszász országokból kiindulva, a Világbank támogatási gyakorlatában meggyökerezve, majd a latin-

amerikai országokban elsőként megvalósulva végül eljutott az európai kontinensre is.

A dolgozat második felében három Európai Unióhoz tartozó ország, Bulgária, Magyarország és Belgium oktatási feltételekhez kötött transzfereiről készítek esettanulmányokat. Az országok kiválasztásának alapja volt, hogy az EU-hoz tartozzanak és rendelkezzenek a disszertáció megírásának idején is működő, aktív oktatási feltételekhez kötött készpénztranszferekkel. A részletes vizsgálat alá vont három ország mindegyike az EU teljes jogú tagja, azonban társadalmi, gazdasági és politikai jellemzőik meglehetősen különbözőek, így az egyes FKT-kat egy viszonylag heterogén szocioökonómiai környezetben tudom elemezni.

A disszertációban a politikatranszfer (Steiner-Khamsi 2004) és a globális szociálpolitikák (Deacon et al. 2009, 2012) elméletén keresztül vizsgálom meg az FKT-k elterjedését, implementálását és működését. Ezen belül is elsősorban a nemzetközi szervezetek folyamatban játszott szerepével foglalkozom (Deacon 2012, Feenstra 2010, Banks et al. 2004). A politikatranszfer megközelítés értelmében az FKT-k alapvetően az angolszász jóléti rendszerekből eredeztethető segélyezési sémák és bizonyos közvetítő szervezeteken keresztül (intermediális intézmények, mint a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap) terjedtek el a világ országaiban. A megközelítés értelmében az FKT-k elterjedése elsősorban azokat az országokat érintette, amelyek pénzügyi kapcsolatban álltak, vagy állnak ezekkel a nemzetközi szervezetekkel. A családtámogatások és

segélyek feltételekhez kötése pedig nem más (a megközelítés szerint), mint a globális pénzügyi szervezetek által, a fiskális mentőcsomagok fejében meghatározott nyílt, vagy látens elvárások teljesülései. A szempont vizsgálatánál elemzem a nemzetközi gazdasági szervezetek tevékenységét, a vizsgált országokra vonatkozó támogatási gyakorlatát, valamint a támogatási szerződésekben lévő, pénzbeli szociális transzfereket és jóléti támogatásokat érintő követelményeket.

Az egyes FKT-k vizsgálatánál arra is kíváncsi vagyok, hogy a kormányzati döntéshozók milyen megfontolásból döntöttek az oktatási FKT-k bevezetése mellett és milyen elvárásokat támasztanak az feltételekhez kötött transzferekkel szemben. A disszertációban meghatározom a programok deklarált célcsoportjait és feltárom, hogy mely társadalmi csoportok a feltételek teljesítésének elmaradása esetén megjelenő szankciók elszenvedői. Végül kísérletet teszek annak feltárására, hogy milyen hatást gyakorolnak a feltételekhez kötött transzferek a vizsgált országok oktatási mutatóira, közülük is elsősorban a korai iskolaelhagyásra, az iskolai részvételre és a hiányzásokra.

Fentiek alapján dolgozatom négy alapkérdése:

- (1) Milyen hatást gyakoroltak a nemzetközi szervezetek és politikák az oktatási feltételekhez kötött jóléti támogatások elterjedésére a vizsgált európai országokban?

- (2) A számos korai iskolaelhagyás elleni program közül az egyes kormányok miért éppen az oktatási feltételekhez kötött készpénztranszfereket választották?
- (3) Mely társadalmi csoportok tartoznak az iskolai kimaradás és az FKT szankcióinak elsőszámú érintettjei közé?
- (4) Milyen hatást gyakorol a készpénztranszferek feltételekhez kötése a célcsoportokra?

III. Eredmények

A nemzetközi szervezetek hatása

Magyarország és Bulgária a kilencvenes évek eleje óta részesül a szociális- és családpolitika átalakítását is érintő világbanki és IMF kölcsönökben. Belgiumot gazdasági helyzetéből eredően nem érinti a két szervezet tevékenysége. A rendszerváltást követő mindenkorai kormányok és a Bank/IMF között folyamatos alkudozások és „húzd meg – ereszd el” jellegű harcok mentek a jóléti ellátásokkal kapcsolatban. A Bank markánsan kiállt az ellátások lefáragása, feltételekhez kötése, a résztvevők aktív bevonása és a célcsoportok leginkább rászorulókra szűkítése mellett. Mindkét ország kormányai évekig vonakodtak végrehajtani a kétségtelenül fájdalmas és politikailag népszerűtlen társadalompolitikai intézkedéseket. A támogatások feltételeinek politikai súlya, szociális költségei csaknem kisiklatták a reformokat (Deacon et al. 2012:147). A családi pótlék

oktatási feltételekhez kötése direkt módon egyik világbanki, vagy IMF javaslatban sem szerepel (szemben a jövedelemteszt bevezetésével). Ugyanakkor határozottan felmerültek az igénybevevők körének szűkítésére, a támogatottak aktív bevonására és a támogatások célhoz kötésére vonatkozó javaslatok. A támogatottak aktív bevonásának és a támogatások célokhoz kötésének gyakorlati megvalósítását azonban nem fejtették ki részletesebben az ajánlások. Meglátásom szerint a Világbank és az IMF szerepe vitathatatlan a rendszerváltás utáni restriktív újkonzervatív és neoliberális jóléti politikák kialakulásában mind Bulgáriában, mind Magyarországon. Ebbe a koncepcióba pedig szervesen illeszkedik a korábban univerzális jóléti támogatások jövedelemteszthez és iskoláztatási feltételekhez kötése, annak ellenére, hogy a hitelszerződések utóbbit nem írták elő közvetlenül az érintett országok számára.

Az Európai Unió Lisszaboni Stratégiájában a tagállamok számára meghatározott 10 százalék alatti ESL ráta elérése bekerült az elsődleges szakpolitikai célok közé. A 2004-ben és 2007-ben csatlakozott országok háromnegyede (köztük Magyarország és Bulgária is) magasabb, vagy lényegesen magasabb ESL rátával rendelkezett az uniós célindikátornál. Ennek következtében az új tagállamok viszonylag hirtelen, erős nyomás alá kerültek, és lépéskényszerben vannak, hogy 2020-ig teljesítsék az EU ESL-hez kapcsolódó direktíváit. A „renitens” országok számára az indikátor teljesülésének elmulasztása azzal a következménnyel járhat, hogy

veszélybe kerülhet a jövőben, az Európai Szociális Alapon keresztül lehívandó egyes támogatásokhoz való hozzáférés. A vizsgálatból kiderült, hogy elsősorban a magas iskola-elhagyási mutatókkal rendelkező, jövedelem eloszlásukat tekintve egyenlőtlen és egy főre eső bruttó jövedelmük alapján szegény országok döntöttek a jóléti támogatások oktatási feltételhez kötése mellett. Flamand, magyar és bolgár interjúalanyaim a jóléti támogatások oktatási feltételekhez kötését az EU 2020-hoz való felzárkózás egyik eszközének tartják. Ugyanakkor a feltételes támogatásokat nem a célok elérésének egyedüli és kizárólagos eszközének tekintik, hanem egy átfogó szakpolitikai reformcsomag részeként értelmezik azokat.

Kormányzati és társadalmi akarat

Inglot (2008), valamint Berry és Berry (1999) véleménye szerint, a kelet-európai államok helyenként liberálisabbak akartak lenni a legliberálisabb nyugati országoknál ezért önként kezdték másolni az angolszász jóléti és gazdaságpolitikákat. Ferge Zsuzsa (2000) és Deacon et al. (2012) pedig arra világított rá, hogy a helyi vezetők akarata nélkül aligha valósulhattak volna meg az IMF és a Bank által támogatott jóléti reformok. A dolgozatban megvizsgáltam néhány, a szociális és gyermekvédelmi területen dolgozó, vezető beosztású kormányzati szakember FKT bevezetésére vonatkozó attitűdjeit a három kiválasztott országban. Bulgáriában és Magyarországon az interjúk és a kormányzati intézkedések alapján egyértelműen azonosítható egy paternalista és restriktív szegénypolitika felé történő elmozdulás, amelyben a szegények és a

leginkább hátrányos helyzetű roma népesség egyéni hibáira, vélt vagy valós viselkedéseire vezetik vissza az iskolai hiányzások, a szegénység és az általános kilátástalanság okait.

Ezzel egyidejűleg létezik egyfajta együttműködés, konszenzus a lakosság gazdaságilag erősebbik része és a mindenkori politikai vezetés között az FKT programokhoz kapcsolódóan. A konszenzus a szegényekkel és a marginalizált csoportokkal szembeni büntető jellegű szociális politikákban teljesebb ki. Ez az attitűd még inkább megjelenhet gazdaságilag vészterhes korszakok esetén, amikor a középosztály elszegényedik, a szűkös forrásokért való harcok pedig kiéleződnek.

Tapasztalataim alátámasztják Graham (1994) tézisét, amely szerint, ha a nemzetközi szervezetek nyomásgyakorlása találkozik egy erős társadalmi akarattal, amely a segélyek feltételeinek szigorítása és az igénybevevők körének szűkítése irányába mutat, akkor a kelet-európai kormányok készséggel nyúlnak ezekhez az eszközökhöz. Az intézkedés egyfelől azt mutatja a külső hitelezőknek, hogy a kormányok „tesznek valamit” a jóléti támogatások területén (még ha a hatások erősen vitathatók is), másfelől kielégíti a szegények megsegülésére irányuló erősödő társadalmi igényeket (Krémer 2009, Medián 2012).

A szankciók elszenvedői

A szankcionált családok szocioökonómiai jellemzőit vizsgálva kutatásomból kiderül, hogy társadalmi jellemzőik alapján viszonylag jól körül lehet írni a szankciók elszenvedőit mindhárom országban. A szankciók célcsoportjai alapvetően három kategóriába sorolhatók: (1) szakiskolai tanulók, (2) hátrányos területi jellemzőkkel rendelkezők és (3) jellemzően valamilyen etnikai kisebbség tagjai.

A szankciók alanyai elsősorban azok a gyermekek, akik középiskolába, ezen belül jellemzően szakiskolába, vagy speciális szakiskolákba járnak. A 14-18 éves középiskolások esetén már gyengébb a szülői ráhatás és erősebb a kortárs csoport vonzása az egyéni vágyak megélésének lehetősége (Somlai 2007, Mayer 2008). Mindezek mellett a szakiskolás fiatalok mindhárom országban rosszabb társadalmi jellemzőkkel rendelkeznek más középiskolás csoportoknál, hiányzási mutatóik is sokkal rosszabbak a korcsoport átlagánál, így nagyobb eséllyel tartoznak a két jövedelemtesztelt ellátás, a bolgár GYT, vagy a flamand IT támogatottjai és szankcionáltjai közé. A magyar IT nem jövedelemtesztelt, mégis jelentős többségben vannak a szakiskolás fiatalok és családjaik a szankcionáltak táborában.

A szankciókat elszenvedők másik jellegzetessége az etnikai hovatartozás. Ez Magyarországon a roma lakosság szankcionáltak közötti túlsúlyát (Friedman et al. 2009), Bulgáriában a roma, török és közel-keleti kisebbségek jelentős előfordulását (Világbank 2009,

bolgár civil interjúk 2013), Flandriában pedig a korábbi gyarmatok bevándorló népességének felülreprezentált megjelenését jelenti a szankcionált gyermekek és családok között (Stassen 2012, flamand minisztériumi interjúk 2013).

Harmadik jellemző a területi dimenzió, a szankcionált csoportok lakhatás szerinti elkülönülése. Magyarországon a leghátrányosabb helyzetű Észak Magyarországi régióba élő krónikus hiányzók és a szankcionált gyermekek korcsoporton belüli aránya többszöröse a kedvezőbb gazdasági helyzetű nyugati országrészben és a fővárosban élőkének (Lantai 2011, Lannert et al. 2012). Bulgáriában a leszakadó észak nyugati területeken és különösen a *Severezopaden* régióban nagyon magas az iskolai hiányzók és a szankcionált családok aránya (bolgár minisztériumi és civil interjúk 2013, Eurostat 2014). Belgiumban a probléma nagyvárosi körzetekben jelentkezik igazán. Egyes városok, mint Brüsszel, Antwerpen vagy Ghent ESL indexei az országos átlag három-négyszeresét mutatják (Stassen 2012, flamand minisztériumi interjúk 2013).

Összességében elmondható tehát, hogy noha a feltételek mindenkire vonatkoznak, aki a támogatásban részesül, a szankciók (támogatás megvonása, szüneteltetése és visszafizetése) elszenvedői mégis elsősorban a szegénységben élő, halmozott oktatási hátrányokkal küzdő és valamilyen etnikai kisebbséghez tartozók közül kerülnek ki mindhárom ország esetében. Dobra (2011) szerint így a látszólag igazságos transzferek (a feltételek minden

igénybevevőre vonatkoznak) éppen a leghátrányosabb helyzetűeket hozzák még a transzferek bevezetése előttinél is rosszabb helyzetbe.

A programok hatása

A támogatások *jövedelmi hatása* egyértelműen Magyarországon a legerősebb. A hazai IT a legmagasabb összegű ellátás, mind abszolút mind relatív értékben, amely nagyon jelentős jövedelempótló hatással bír a szegénységi kockázattal bíró háztartástípusok (sokgyermekes családok, gyermekét egyedül nevelő szülő stb.) esetén (Kovács és Pillók 2014:46). A legalacsonyabb összege (vásárlóértéken) és legminimálisabb kimutatható jövedelmi hatása a flamand iskoláztatási támogatásnak van a három program közül. A bolgár GYT jövedelmi hatása a flamand és a magyar IT között húzódik meg, a szegény háztartások jövedelmének átlagosan ötödét biztosítva (Világbank 2009:17). Ennek megfelelően a magyar és a bolgár transzferek képesek leginkább a szegénység enyhítésére, a flamand iskoláztatási támogatásnak pedig minimális szegénységeenyhítő hatása van (arra ott van az univerzális családi pótlék és más transzferek).

A *korai iskolaelhagyást* egyik program sem képes bizonyíthatóan érdemben befolyásolni, sőt az ESL indexek még kismértékű növekedést is mutattak a bevezetést követő években, mindhárom esetben. Hosszú távú, tartós javulással (némi emelkedés után) csak Bulgáriában találkozhatunk az FKT bevezetését követően,

azonban nehéz lenne bizonyítani, hogy mindez a gyermeknevelési támogatás oktatási feltételhez kötése miatt következett volna be.

A nem tanköteles korú támogatottak iskolai részvétele (*iskolában tartási hatás*) esetén szintén nem beszélhetünk igazolható pozitív változásokról. Belgiumban és annak Flamand Tartományában a tankötelezettség utáni iskolai részvétel továbbra is nagyon magas maradt (100%), ezt a *Schooltoelagen* sem befolyásolta. Magyarországon kismértékű javulás következett az iskoláztatási támogatás bevezetését követően, azonban még így is Európa legrosszabb indexével rendelkezik az ország (64,8%) a nem tanköteles korúak iskolába járására vonatkozóan. Bulgáriában jelentősebb javulás következett be a nem tankötelesek iskolai részvételében, amely során a bolgár index a gyermeknevelési támogatás bevezetésének évében (2002) mért 67 százalékhöz képest napjainkra 80,6 százalékra emelkedett.

A hatások vizsgálatának negyedik szempontja az *iskolai hiányzások* alakulása volt. Magyarországon kormányzati beszámolók és az iskolák közlése szerint az iskoláztatási támogatás a bevezetés évéhez képest a következő évben már mintegy 8 százalékkal, 23 ezer fővel volt képes csökkenteni a tartós, 50 órát meghaladó iskolai hiányzások számát. A kormányzati adatközlések hitelessége a módszertani aggályok miatt meglehetősen kétséges (Lannert et al. 2012). Bolgár kormányzati és civil interjúalanyaim tapasztalatai szerint az országban csökkent a hiányzások száma a program bevezetését követően, ezt azonban jelenleg nem tudjuk alátámasztani

hivatalos hatásvizsgálatok nélkül. Flandriában, az Oktatási Minisztérium adatai alapján kis mértékben (0,3 százalékponttal) növekedett a tartós hiányzások aránya a program bevezetését követően, 1,2-ről 1,5 százalékra (TÁRKI 2013b:42).

Összességében elmondható, hogy a négy szegmens közül egyikben sem volt képes a családtámogatások feltételekhez kötése meggyőző és pozitív változásokat előidézni. Egyes országokban, bizonyos területeken történtek ugyan kismértékű javulások, azonban megbízható hatásvizsgálatok híján nagyon nehéz annak megállapítása, hogy ebben mekkora szerepe van az FKT programoknak és mekkora egyéb gazdasági és társadalmi folyamatoknak.

IV. A témában végzett publikációs tevékenység

Publikációk

- Issues on Policy Transferability in Case of CCTs, in: TÁRKI (2014) Conditional Cash Transfers and Their Impacts on Children, European Commission, Directorate General for Employment, Brussels, 80-91.
- Case Study on the Child Allowance Programme in Bulgaria, in: TÁRKI (2014): Study on Conditional Cash Transfers and Their Impacts on Children, Vol. 2: Case Studies, European

Commission, Directorate General for Employment, Brussels, 56-71.

- A feltételekhez kötött transzferek hatása a nők családi szerepeire és iskolai részvételére, in: Kötő-Jelek 2011. Az ELTE Szociológia Doktori Iskolájának évkönyve, ELTE TáTK, Budapest, 78-100.
- FKT: Elméleti szempontok és nemzetközi tapasztalatok, in: TÁRKI és Budapest Intézet (2011): Felemelkedés Közös Erővel: A tartós mélyszegénység csökkentése célhoz kötött támogatások révén, Háttér tanulmányok, Haza és Haladás Közpolitikai Alapítvány, Budapest, 86-115. (Medgyesi Mártonnal közösen)
- Conditional Cash Transfers in High-income OECD Countries and Their Effects on Human Capital Accumulation, in: Gini Discussion Papers No. 84. August 2013, 1-54. (Medgyesi Mártonnal közösen)
- Segélyezés feltételekkel: A CCT programok működése, in: Kapocs IX. évf. 4. szám, 2010. december, 26-37.

Konferenciák

- Die gegenwärtige Probleme der Sozialhilfe in Ungarn, (The Current Problems of Social Assistance in Hungary) in:

“Sozialkonferenz Basel”, műhelybeszélgetés: “Ist Reichtum Diebstahl?” Christoph Merian Stiftung, 2014. szeptember 12. Bázél, Svájc

- Conclusions from the Analysis of Education Related Cash Transfer Programs in Eastern Europe, in: “13th International Postgraduate Conference on Central and Eastern Europe” (poszteres prezentáció) University College London, 2014. február 19-21. London, Egyesült Királyság
- Conclusions from the Analysis of Education Related Cash Transfer Programs in Eastern-Europe, in: ECSR, EqualSoc és a Trentói Egyetem közös konferenciája: “Rising Inequalities and their Impact on Societies”, 2013. szeptember 2-6. Levico/Trentó, Olaszország
- Segélyezés feltételekkel? – Érdemes-e a segélyeket feltételekhez kötni?, in: ELTE Társadalomtudományi Karának Doktori Konferenciája, 2012. március 30. Budapest

V. Felhasznált irodalom:

Banks, James, R. Disney, A. Duncan és J.V. Reenen (2004): The internationalization of Public Welfare Policy, CEP Discussion Paper, No. 656.

Berry, F.C. és Berry W.D. (1999): Innovation and Diffusion Models in Policy Research, in. P.A. Sabatier ed.: Theories of the Policy Process, Boulder co. Westview Castles, Families of Nations, Aldershot, Dartmouth

Deacon, Bob, Michelle Hulse és Paul Stubbs (2009): Globalism and the Study of social policy, in Nicola Yeates, Chris Holden: The Global Social Policy Reader, The Policy Press, 5-27.

Deacon, Bob, Michelle Hulse és Paul Stubs (2012): A nemzetközi szervezetek szociálpolitikája, in: Nyilas Mihály (szerk.): Globális szociálpolitika, ELTE, Budapest, 136-170.

Dobra, Alexandra (2011): Are conditional cash grants fair? The meta-operative model, Mondes en Développement, 2011/4 (No. 156), 145-154.

Ferge Zsuzsa (2000): Elszabaduló egyenlőtlenségek, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest

Friedman E., Kriglerová E., Herczog M. and Surdu L. (2009): Assessing Conditional Cash Transfers as a Tool for Reducing the Gap in Educational Outcomes between Roma and Non-Roma, Roma Education Fund REF Working Paper

Graham, C. (1994): Safety Nets, Politics and the Poor, Brookings Institute, Washington

Inglot, Tomasz (2008): Welfare States in East Central Europe 1919-2004, Cambridge University Press

Kovács Szilvia és Pillók Péter (2014): Az állami transzferek szerepe a széthulló családokban, Kapocs XIII éfv. 1. szám (tavasz), 40-49.

Krémer Balázs (2009): Bevezetés a szociálpolitikába, Napvilág Kiadó, Budapest

Lannert Judit, Gáti A., Juhász J., Sinka E. (2012): Elemzés az iskoláztatási támogatás bevezetésének tapasztalatairól, TÁRKI-TUDOK, in: Felemelkedés közös erővel, Háttér tanulmányok, TÁRKI-BPI, 150-204.

Lantai Csilla, Dr. (2011): Iskoláztatási támogatás a gyermekvédelem rendszerében, PPT bemutató, NEFMI, Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály, Budapest

Mayer József (2008): Iskolaelhagyók, in: Taní-Tani 2008/1. 44. sz.

Morais de Sa e Silva, Michelle Graciella (2010): Conditional Cash Transfers and Education: United in Theory, Divorced in Policy, Columbia University Press, New York

Somlai Péter (2007): A posztadoleszcensek kora, in: Somlai Péter (szerk.) Új ifjúság. Szociológiai tanulmányok a posztadoleszcensekről, Napvilág Könyvkiadó, Budapest 9- 44.

Stassen, Koen (2012): Measures to Tackle Early School Leaving in Flanders, Flemish Education Council, Brussels

Steiner-Khamsi, G. ed. (2004): The Global Politics of Educational Borrowing and Lending, Teachers College Press, Columbia University, New York

TÁRKI és Budapest Intézet (2012): Felemelkedés közös erővel: A tartós mélyszegénység csökkentése célhoz kötött támogatások révén, Háttér tanulmányok, Haza és Haladás Közpolitikai Alapítvány, Bp.

TÁRKI (2014a): Study on conditional cash transfers and their impacts on children, Final report, Volume I., European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Brussels

TÁRKI (2014b): Study on conditional cash transfers and their impacts on children, Final report, Volume II: Case studies, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Brussels

Világbank (2009): Bulgaria: Social Assistance Programs; Cost, Coverage, Targeting and Poverty Impact, The World Bank, Human Development Sector Unit